

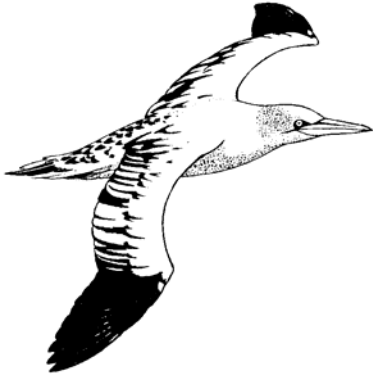
Nieuwsbrief NZG

4(2)

Nederlandse Zeevogelgroep
Dutch Seabird Group

ISSN: 1566-6778

Texel, September 2002

redactie Nieuwsbrief NZG: Mardik F. Leopold
p/a ALTERRA-DLO, Postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel
e-mail m.f.leopold@alterra.wag-ur.nl

Guido O. Keijl, Brederodestraat 16A
1901 HW Bakkum, e-mail guido@hetnet.nl

secretariaat NZG: De Houtmanstraat 46
1792 BC Oudeschild, Texel, e-mail ned.zeevogelgroep@planet.nl

***Bald Eagles* moesten op daken broedende meeuwen in IJmuiden verdrijven**

Sinds 1987 worden de op daken broedende kleine mantel- en zilvermeeuwen op het industrieterrein van IJmuiden geteld als onderdeel van een inventarisatie van meeuwen in de IJmond. Het aantal broedparen wordt per dak geregistreerd om informatie te krijgen over de ontwikkeling van de aantallen van deze dakbroeders. Het aantal meeuwen dat in het havengebied van IJmuiden op daken broedt is gegroeid van 73 paar in 1987 (twee paar kleine mantel- en 71 paar zilvermeeuwen; Cottaar & Maassen 1988) tot 1331 paar in 2001 (255 paar kleine mantel- en 1076 paar zilvermeeuwen). Stormmeeuwen komen op het industrieterrein van IJmuiden als dakbroeder zeer sporadisch voor: alleen in 1995 en 1996 broedden een of twee paar op een dak.

Het aantal broedparen per dak kan nogal verschillen. Meestal worden tientallen tot enkele honderden paren per dak gevonden, maar soms broedt er maar één paar op een groot dak. Dit laatste is meestal het geval bij daken die voor het eerst bezet worden; in daaropvolgende jaren worden deze verder gekoloniseerd. Het grootste aantal wordt gevonden op de zogenaamde IJbunker, alwaar zich de laatste jaren tot maximaal 570 paren hebben gevestigd (84 paar kleine mantel- en 486 paar zilvermeeuwen, Cottaar 2002). Dat niet iedereen blij is met meeuwen op z'n dak blijkt uit verjaagacties. Deze bestonden in de loop der jaren voornamelijk uit het plaatsen van opgezette vossen - die soms op wieltjes over het dak gereden werden - tot houten afbeeldingen van uilen en arenden welke op daklijsten waren bevestigd.

In 1999 werd een nieuwe methode toegepast. Op een aantal daken, waar in de afgelopen jaren vele honderden meeuwen broedden, werden vijf vliegers geplaatst met de beeltenis van een **Amerikaanse zeearend** (*bald eagle*; zie foto). De reactie was in eerste instantie zoals de plaatsers hadden gehoopt: de meeuwen vlogen luid alarmerend over de daken waar de vliegers waren geplaatst. Echter al na een aantal dagen zaten de eerste exemplaren weer op de randen van de daken en een week tot tien dagen daarna werden grote delen van de daken weer voorzichtig bezet (eigen waarnemingen). Omdat de vliegers al op 2 april werden geplaatst hadden de meeuwen tijd genoeg om te wennen. In IJmuiden staat vaak wind waardoor de vliegers het zwaar te verduren hebben. Na een aantal weken tot een

maand waren veel vliegers gebroken of zodanig verwaaid en gescheurd dat ze nog nauwelijks op zeearenden leken. In 2000 werden op dezelfde daken reeds op 13 maart zes nieuwe vliegers met de beeltenis van een Amerikaanse zeearend geplaatst, dus twee weken eerder dan in 1999. De verstoring was nog minder, waarschijnlijk als gevolg van de vroege plaatsing. Hierdoor waren de vliegers eerder versleten en konden de meeuwen vrijwel ongestoord gaan broeden. In 2001 werden geen vliegers meer geplaatst.

Een analyse van de aantallen broedparen per dak liet zien dat op daken met vliegers en daken in de directe omgeving de aantallen kleine mantels aanvankelijk afnamen maar vanaf 2000 voorzichtig toenamen (tabel 1). De aantallen zilvermeeuwen namen na een geringe afname in 2000 sterk toe. Dit is analoog aan de verandering in het gehele industriegebied.

Tabel 1. Veranderingen in het aantal broedparen kleine mantel- en zilvermeeuwen in IJmuiden op daken met vliegers en daken in de directe omgeving (links), en in de rest van het havenindustriegebied van IJmuiden (rechts). De veranderingen zijn gegeven in percentages ten opzichte van de aantallen in 1998.

	daken met vliegers			rest van het industriegebied		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
zilvermeeuw	-15	+20	+13	0	+23	+14
kleine mantel	-27	- 8	-5,5	-9,5	+32	+21

Het leek dus in eerste instantie dat de plaatsers van de vliegers goed resultaat hadden geboekt, maar de lichte afname in 1999 voor het gehele industriegebied zwakt deze conclusie af omdat ook andere, vermoedelijk natuurlijke, schommelingen van invloed waren op het totaal aantal broedparen. Immers, over het gehele industrieterrein waren de aantallen kleine mantels afgenomen. De toename van het aantal zilvermeeuwen in 2000, dat vrijwel gelijk was op de daken met vliegers en de overige daken, geeft al aan dat de meeuwen zich vrijwel niets meer van de vliegers aantrokken. Dat het aantal kleine mantelmeeuwen in 2000 en 2001 nog steeds lager was dan in 1998 (terwijl in 2001 geen vliegers meer geplaatst waren) geeft aan dat er ook iets anders aan de hand kan zijn geweest. Mogelijk is deze soort toch gevoeliger voor verstoringen dan de zilvermeeuw. Behalve dat meer paren zich verspreidden over het gehele industriegebied bleek dat ook de groei van de (grond)kolonie op het Middensluiseland van het sluisencomplex in IJmuiden vermoedelijk een grote aantrekkingskracht heeft gehad. Misschien dat kleine mantelmeeuwen toch de voorkeur geven aan een grote kolonie op de grond boven het broeden op een dak (oneffen terrein met begroeiing versus kaal terrein met soms wat grasgroei). Deze bewering kon vooralsnog niet bevestigd worden aan de hand van verschuivingen van gekleurde exemplaren. Het aantal kleine mantelmeeuwen nam op het sluiseland van 1998 tot en met 2001 toe met maar liefst 238% (van 489 naar 1655 paar), terwijl het aantal zilvermeeuwen in die periode een groei van 16% liet zien (van 176 naar 204 paar).

Samengevat is de afname op en rond de daken met vliegers in IJmuiden in 1999 en 2000 niet uitsluitend aan deze verstoringbron toe te schrijven. Deze had meerdere oorzaken, waarvan de plaatsing van de 'Bald Eagles' er één was. De vroege plaatsing, waardoor ze na een aantal weken al grotendeels versleten waren, gaf niet meer de gewenste verstoring. Hierdoor konden de meeuwen in beide jaren toch nog met succes broeden.

Cottaar F. & Maassen E. 1988. Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1987. *Fitis* 24:58-62.

Cottaar F. 2002. Meeuwenonderzoek op de IJbunker, IJmuiden, jaaroverzicht 2001. Verslag in eigen beheer. Haarlem.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem. F.Cottaar@cementbouw.nl

Opnieuw een gekleurde kuifaalscholver in Nederland

Op 6 juni 2002 werd opnieuw een kuifaalscholver met een kleuring gezien in Nederland: groen HSS (de bijbehorende BTO-ring is 1.381.692, zo liet Mike Harris per omgaande weten). Deze vogel was er een uit een nest van drie kuikens en was geringd op 30 juni 2001 op Isle of May, Firth of Forth, Schotland (zie Harris 2002). De gekleurde vogel zat samen met nog vijf andere tweede-kalenderjaarvogels op de hoge stenen oeververdediging van de werkhaven aan de Oosterscheldezijde van het Werkeiland Roggeplaat en leek in prima conditie: lekker vet en flinke rui in de vleugeldekveren. Het lijkt me een kwestie van tijd voordat de eerste

vogel die buiten de Britse Eilanden is gezien terugkomt naar de kolonie. Zeker vanuit de Nederlandse Delta lijkt tweemaal de Noordzee oversteken helemaal geen probleem voor deze taaie rakkers (contra Harris 2002). De kuifaalscholvers in Zeeland leken te foerageren op harnasmantjes en dat soort visjes-van-tussen-de-stenen. Ze foerageren vaak getweeën en altijd in de omgeving van wat we maar de Nederlandse kunstrotskusten zullen noemen. Helaas zitten kuifaalscholvers vaak op wierbegroeiende rotsen die pas met laagwater bovenkomen. Eventuele braakballen zijn dan ook een droef lot in de Oosterschelde beschoren. Voedselresten konden tot nu dus nog niet verzameld worden (zie Leopold & van Damme 2000). Als ze wat hoger op de oeververdediging zitten dan zijn ze doorgaans omringd door aalscholvers en zullen eventuele braakballen - als ze al bemachtigd kunnen worden - moeilijk aan een van beide soorten toe te schrijven zijn.

Harris M. 2001. Gekleuringde kuifaalscholvers in Nederland en omstreken. Nieuwsbrief NZG 4(1): 1-3.

Leopold M.F. & van Damme C.J.G. 2000. Voedsel van een kuifaalscholver in de Nederlandse Waddenzee. Vogeljaar 48: 11-14.

Pim Wolf, Batenburg 63,4385 HG Vlissingen. wolfpf@zeelandnet.nl

Groenlandse Walvissen worden misschien 200 jaar

Ieder jaar trekken enkele duizenden Groenlandse Walvissen *Balaena mysticetus* zuidwaarts door de Noordelijke IJszee, in de richting van hun winterkwartieren in de Bering Straat, juist noordelijk van de Aleoeten. Deze giganten worden al sinds mensenheugenis nauwlettend gadeslagen door de Iñupiat Eskimo's in Alaska die vergunning hebben om jaarlijks enkele exemplaren van deze sterk bedreigde diersoort te doden. Deze Eskimo's annex walvisjagers zijn oplettende waarnemers en generaties jagers waren in staat om te verhalen over dieren met bepaalde karakteristieke littekens. Op grond van hun waarnemingen werd wel voorzichtig verondersteld dat

sommige van deze walvissen tenminste 60 jaar oud waren. Recente ontdekkingen en analyses suggereren dat de maximale leeftijd van deze walvissen misschien wel veel hoger is dan die van ons mensen. Het nieuwe onderzoek werd in gang gezet door vondsten van enkele zeer ouderwetse pijlpunten in kort geleden gevangen walvissen. Sinds 1981 zijn zes pijlpunten opgedoken die van ivoor of steen waren gemaakt en geen van de walvisjagers kon zich herinneren ooit zulke primitieve werktuigen gebruikt, of zelfs maar ergens gezien te hebben.

Antieke pijlpunten, aangetroffen in Groenlandse Walvissen die sinds 1981 bij Alaska werden gevangen, waaronder twee van leisteen, twee van steen, een driehoekig metalen blad en een ivooren pijlpunt met een ingeklemd metalen blad.

Antieke pijlpunten

In enkele recent gevangen walvissen bevonden zich vier pijlpunten van steen, één van metaal en één

van ivoor met een ingeklemd metalen blad (figuur). Iñupiat Eskimo's worden als 'techno-logische zakkenrollers' omschreven, die handig wisten te benutten wat reizigers uit het technisch meer ontwikkelde zuiden aan werktuigen meenamen op hun poolexpedities. Zo verwisselden zij rond 1870 hun tot dan toe hoofdzakelijk van steen, been en ivoor gemaakte werktuigen snel voor metalen equivalenten, zodra zij toegang verwierven tot metalen gebruiksvoorwerpen en technieken van metaalbewerking overnamen van poolreizigers.

Als de gevonden pijlpunten inderdaad zo oud zijn als wordt verondersteld, dan zouden de walvissen waarin deze werktuigen werden aangetroffen misschien wel 100 jaar geleden aan een poging tot vangen ontkomen kunnen zijn. Om te onderzoeken of deze suggestie waar zou kunnen zijn werd daarom gezocht naar een nauwkeurige manier om de leeftijd van deze walvissen vast te kunnen stellen. Baleinwalvissen hebben helaas

geen tanden van waaruit de leeftijd afgelezen zou kunnen worden, daarom werden alternatieve technieken ontwikkeld.

Asparaginezuur

Jeffrey L. Bada van het Scripps Institution of Oceanography in La Jolla (California), een geochemicus, is al jaren betrokken bij de verfijning van technieken om fossielen te dateren, gebruik makend van veranderingen in het gehalte aan asparaginezuur. Dit aminozuur kan voorkomen in twee tegengestelde (gespiegelde) varianten. Levende organismen maken normaliter alleen de linker variant aan, maar na de dood verandert het asparaginezuur gehalte van het lichaam geleidelijk in een 50:50 mix van beide vormen. In fossielen duurt een complete conversie ongeveer één miljoen jaar. Bada toonde aan dat deze verandering ook plaatsvindt in dierlijke weefsels die niet aan metabolisme blootstaan, zoals tanden en ooglenzen. In zulke delen begint de transformatie van uitsluitend de 'linker' variant naar een evenwichtige verdeling al tijdens het leven van het dier. Het bleek dat de snelheid van transformatie gelijk was bij dieren met een overeenkomstige lichaamstemperatuur. In totaal werden monsters van 20 diersoorten getest, waaronder ook menselijk materiaal en ooglenzen van Groenlandse walvissen. Gewapend met deze kennis werd een poging gedaan om de leeftijd van walvissen te bepalen. In totaal 48 weefsels van Groenlandse walvissen werden verstuurd voor een dubbelblind experiment (de onderzoekers werden niet geïnformeerd over de uitwendige leeftijdskenmerken van te analyseren exemplaren; materiaal afkomstig van foetussen, juvenielen, subadulten en adulte dieren). Alle jongere dieren werden correct op (relatieve) leeftijd gebracht, terwijl voor de adulte dieren meestal leeftijden van 20-60 jaren werden gevonden. Uitzonderingen waren enkele grote mannelijke dieren. In één geval suggereerde de analyse van ooglenzen een leeftijd van 90 jaar, vier exemplaren waren tussen 135 en 180 jaar oud en één exemplaar was kennelijk meer dan 200 jaar oud.

De spectaculaire resultaten zullen nu naar verwachting met weer andere technieken getoetst worden. Andere onderzoekers zijn uitgenodigd om radioactief lood te meten in botten van de betreffende dieren om te zien of de resultaten overeen komen, of zullen proberen de gehaltes aan pentosidine in de walvishuid te gaan gebruiken, omdat deze dieren met toenemende leeftijd geleidelijk steeds meer van deze stof in de huid opslaan. Wanneer dit laatste zou werken, dan kunnen zonder schade of verstoring huidmonsters genomen worden bij vrijlevende exemplaren, zodat de leeftijdsverdeling van de 'gehele' populatie bestudeerd kan worden.

**MARMAM@UVVM.UVIC.CA, Science News, 14 Oktober 2000; Vol. 158(16): 254
Door Janet Raloff, vertaling Kees Camphuysen**

VERENIGINGSNIEUWS

Sportvisleed

Els Marijs stuurde ons een foto van een Zilvermeeuw bij Neeltje Jans met een kluwen vislijn in de bek. Pogingen om de vogel te voeren mislukten omdat andere meeuwen sneller waren. Maar het dier was nog te fit om te vangen om de lijn te verwijderen. Een lange lijdensweg ligt in het verschiet. Helaas laten de NZG-NSO gegevens zien dat verstrikkingen in vissnoer een toenemend verschijnsel zijn (zie Sula 8(3):226-229 (1994) en Atlantic Seabirds 3(1):15-30 (2001)). Alleen door dit soort gevallen te laten zien, kunnen we sportvissers bewegen om beter op hun zaakjes te letten. **(J.A.van Franeker)**

Oudste Kokmeeuw van Nederland

Op 5 mei 2002 las Bob Loos in het centrum van Den Helder een kokmeeuw met kleurring af (links wit-LCA; rechts een metalen ring). Deze vogel bleek voor zover bekend de oudste nog levende kokmeeuw van Nederland te zijn. Hij is in ieder geval al 30 jaar geringd en minimaal 32 jaar oud want hij (zij) werd in 1972 als broedvogel op het nest geringd op Vlieland. Later heeft de meeuw Vlieland voor Griend verruild, waar hij op 28 april 2000 werd teruggevangen op het nest. De vogel werd herringd en de kleurring werd toegevoegd. Ook in 2001 was deze vogel als broedvogel op Griend aanwezig. De kokmeeuw is zowel in 2000 als in 2001 meermalen door de bewakers René Oosterhuis en Klaas van Dijk op Griend afgelezen. De vogel is in 2002 niet gezien op Griend, maar kan natuurlijk makkelijk gemist zijn, temidden van de 25.000 paar kokmeeuwen die daar broedden. We hopen dus op zijn terugkeer in 2003!

Frank Majoor, Poststraat 18, 6828 EK Arnhem (e-mail: majoor@bos.nl)

Naschrift: Tijdens de opmaak van deze Nieuwsbrief meldt Anne Rutten de vondst van een bijna 31 jaar oud geworden kokmeeuw (Arnhem 3148964). Geringd op 26 juni 1971 te Oude Bildtpollen (Frl), niet vers dood gevonden op 10 juni 2002 in de Mokbaai op Texel. In al die tijd was deze vogel nooit afgelezen! Voorlopig heeft deze vogel het record-ringdragen, totdat de op Griend afgelezen vogel nogmaals wordt gezien.

Drieteenmeeuwen doen het steeds slechter op Shetland

Op Shetland telt Martin Heubeck jaarlijks de vele broedende zeevogels, met behulp van een rubberboot die hij onder alle klifkusten doorstuurt. Hij doet dit al vele jaren jaar en luidde onlangs de alarmbel over de dramatische achteruitgang van de drieteenmeeuw: een 70% afname over de laatste 20 jaar. Op Fair Isle, dat ook wordt meegeteld, begon de achteruitgang later, maar sinds ongeveer 1990 lopen de aantallen ook daar sterk terug: van 19.340 paar in 1988 naar 8204 in 2001. De reden: voedselgebrek. Drieteenmeeuwen leven vooral van zandspiering. Ze eten meest volwassen zandspiering maar schakelen op een zeker moment in de broedtijd over op vissen die in datzelfde jaar zijn geboren. Helaas voor de vogels lijken deze visjes tegenwoordig een ander gedrag te vertonen: ze zitten meer in het zand of dicht bij de bodem dan aan het oppervlak dan vroeger, waardoor ze voor de meeuwen niet meer te vangen zijn. Ook andere "oppervlaktefoerageerders" hebben daar last van, waaronder de grote jagers. De jagers kunnen steeds minder goed leven van zelfgevangen of van andere vogels afgepakte zandspiering en zijn noodgedwongen overgeschakeld op het eten van vogels. De drieteenmeeuwen zijn de klos: broedende vogels en hun nestjongen worden tegenwoordig veelvuldig door de jagers van de kliffen geplukt.

Bron: British Birds 95: 118-123

Zeetrektingen maart t/m juli 2002

Gegevens voor dit overzicht zijn afkomstig van de regelmatig bezette posten Scheveningen (Schev), Camperduin (Hbz) en Huisduinen (Huis), en van de minder regelmatig bezette posten Langevelderslag (LVS) en Bloemendaal (Bloem).

Afgelopen voorjaar werd weer eens leuk eendentrek vastgesteld. Zo werden 20 t/m 22 maart te Huis 7719 smienten en ca 2500 wintertalingen geteld. Beste dag was 22 april: 4271 smient en 1552 wintertaling. Elders waren de aantallen smienten lager: Bloem (22 april 99 Z, 1352 N) en Hbz (20 april 1283 N). Op de laatste post passeerden 17 april 543 middelste zaagbekken, te Huis 209. Voor de kust van Hbz bleef de groep eiders (23 maart 35.000 tp) tot half april hangen. De vogels zaten veelal ver op zee, maar op 7 april werden 46.980 noordwaarts vliegende vogels gezien.

Rotganzen kwamen door in twee perioden, waarbij de trek beperkt was tot de Noord-Hollandse kust: begin maart (max Hbz 10 maart 3823 N) en eind mei (max Huis 20 mei 596 N). Op 28 mei passeerde ook een witbuikrotgans (Hbz). In april werd weer regelmatig trek van brandganzen vastgesteld. Beste dag was de 17 april met te Schev 1507 N, te Hbz 2418 N en te Huis 725 N. Een nieuw fenomeen zijn de verplaatsingen van grote canadese ganzen in juni. Deze beperkten zich vrijwel tot Zuid-Holland. Beste dag was 2 juni: LVS 76 N.

Grottere aantallen roodhalsfuten en kuifduikers werden uitsluitend te Hbz gezien, met name tussen 15 en 18 april. Beste dagen waren respectievelijk 15 april 19 N en 1 tp, en 17 april 29 N. Hbz was ook weer de enige

telpost waar meer dan vijf parelduikers per telling gezien werden. De piek viel half april, met 21 N op 14 april en 20 N op de 20^e.

In maart werd een aantal dagen met aardige steltloper trek vastgesteld. Zo passeerden de 15^e 2170 bontjes (Schev). Van eind april tot ver in mei was de wind ongunstig voor het waarnemen van massale steltloper trek. Illustratief zijn de minst slechte dagen van rosse grutto (23 april Bloem 656 N) en kanoet (6 mei Huis 569 N). De aantallen zilverplevieren en drieteenstrandlopers bedroegen maximaal 350 individuen per dag. Vanaf eind juni kwam de najaar trek weer op gang. Vermeldenswaard is een poelruiter in een groepje groenpootruiters te Hbz (7 jul).

Eind april verschenen er in Noord-Holland aardige aantallen kleine jagers (27^e Hbz 53 N, Huis 40). Deze dag passeerden te Hbz ook veel jan-van-genten (7 Z, 198 N) en de eerste noordse pijl. De beste dag voor deze laatste soort viel op 28 juni: Schev (1 Z, 12 N), Hbz (3 N) en Huis (1 N). Een grauwe pijl op 22 juni te Huis is vermeldenswaard. Op 21 juli passeerde er ook een te Hbz (evenals 2 noordse en 1 vale pijlen).

Na een aantal magere jaren werden begin april duizenden dwergmeeuwen gezien. De hoogste aantallen werden te Hbz vastgesteld met als beste dag: 3 april 2690 Z, 989 N. Elders viel de piek op de 13^e (Schev 261 Z, 1806 N, LVS 1920 N, Bloem 1122 N). Ook de 17^e werden te Hbz nog 2449 N vastgesteld. Trek van kokmeeuw beperkte zich in het voorjaar tot maart (max Hbz 4 maart 2065 N) en kwam eind juli weer op gang. Vermeldenswaard is de claim van een adulte ringsnavelmeeuw te Huis (21 maart). Op deze post werden vanaf 12 april ook diverse dagen meer dan duizend kleine mantels geteld, met op de beste dag (4 mei) 3114 exx. Grote sterns waren vanaf half apr opvallend talrijk te Hbz: beste dag 24 april 2633 Z, 929 N. Na lagere aantallen in mei en juni werden eind juli al weer dagen met meer dan duizend vogels vastgesteld. De 'oranjesnavelige stern' van Katwijk werd 9 juni te Schev en 10 juni te Noordwijk en later bij Hbz gezien (de determinatie als sierlijke of cayennestern houdt de gemoederen nog bezig; in ieder geval zit het beest nu ook in de CvZ database!).

Bruinvissen werden t/m begin april regelmatig waargenomen, beste dag 15 maart 23 Z, 14 N Scheveningen. In juli werd een handvol individuen te Schev, Hbz en Huis gezien. Tot slot, een waarneming van een witsnuitdolfijn: 5 juni 1 tp te Hbz.

Informatie van: F. Geldermans, N. van der Ham, I. Hoogendoorn, Jan Wierda en de websites van Scheveningen <http://www.vwgdenhaag.nl/> en Langevelderslag (<http://www.vwgzkl.nl/parnassia/>). Leuke waarnemingen aub eens per kwartaal doorgeven aan: Steve Geelhoed, Leon.Springerlaan 300, 2033 TH Haarlem, E-mail steve.geelhoed@planet.nl. Ingevulde uurkaarten opsturen naar het CvZ-archief, antwoordnummer 817, 8200 WB Lelystad. Ingevoerde gegevens kunnen hier ook op flop heen gestuurd worden, of per E-mail naar kees.camphuysen@wxs.nl.

Steve Geelhoed NZG-CvZ

“Frisse Zeewind”: milieuorganisaties positief over windparken op de Noordzee

Tien grote natuur- en milieuorganisaties steunen de ontwikkeling van windmolenparken ver uit de kust. In hun verschenen nota ‘Frisse Zeewind’ staan de voorwaarden waaraan windturbines buiten de 12 mijlszone in hun ogen zouden moeten voldoen. De organisaties vragen de overheid “op een weloverwogen wijze de ontwikkeling van windturbines buiten de territoriale wateren te ondersteunen. Dit is nodig om de uitstoot van CO₂ de komende jaren terug te dringen. Proefparken, uitvoerig onderzoek naar de effecten op natuur en veiligheid, het aanwijzen van voorkeurgebieden en gefaseerd bouwen zijn noodzakelijke onderdelen”, aldus ‘Frisse Zeewind’.

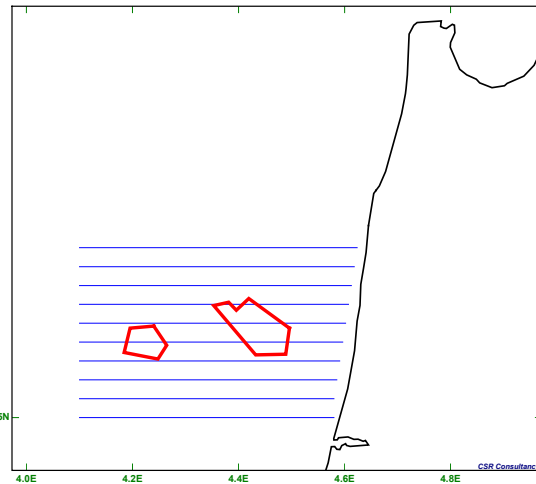
Op dit moment is er in Europa nog nauwelijks kennis over windturbines die ver uit de kust staan. Daarom zijn de resultaten van de onderzoeken naar de gevolgen voor onder andere vogels, zeezoogdieren en vissen nodig voor de ontwikkeling van nieuwe parken en voor het aanwijzen van voorkeurgebieden. De barrièrewerking van de windparken voor vogels en de effecten van onderwatergeluiden en trillingen voor zeezoogdieren en vissen zijn belangrijke thema's. Ook de cumulatieve effecten van meerdere parken op het zeemilieu en de extra kansen op aanvaringen door schepen moeten worden onderzocht. Indien de stappen uit het plan gevolgd worden verwachten de organisaties dat in 2020 de doelstelling van de overheid van 6000 megawatt windenergie op zee

op verantwoorde wijze gehaald kan worden en mogelijk zelfs naar boven kan worden bijgesteld. NB: het gaat hierbij dan wel over enkele duizenden windmolens, verdeeld over “windparken” waar tientallen of honderden grote molens bij elkaar staan.

'Frisse Zeewind' is opgesteld door Stichting De Noordzee en wordt onderschreven door Stichting Natuur en Milieu, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, het Wereld Natuur Fonds, Milieudefensie, Reinwater, Waterpakt, de Waddenvereniging en Stichting Duinbehoud. Greenpeace heeft niet ondertekend maar is ook een sterke voorstander van windenergie uit zee. Voor meer informatie en het aanvragen van een exemplaar van 'Frisse Zeewind' neemt u contact op met Stichting De Noordzee: Michel Langendijk en Sytske van den Akker, 030-2340016 of 06-55942646. Kijk ook op www.noordzee.nl. De brochure is ook te verkrijgen bij Vogelbescherming: 030-693 7777.

De natuurorganisaties worden op hun wenken bediend.

In 2003 wordt volgens plan begonnen met de aanleg van één of twee parken, voor de kust van Noord-Holland (zie kaartje: de polygonen ten NW van IJmuiden. De eerste fase van onderzoek, naar de nog “ongestoorde situatie” vindt plaats in week 39 en in week 43 van 2002, vanaf schepen van Rijkswaterstaat. Bij dit eerste onderzoek zullen (zee)vogels en zeezoogdieren worden geïnventariseerd in een gebied rond beide geplande parken. Dit zal gebeuren langs een tiental oost-west transecten (zie kaartje); van 23-27 september met de Mitra, en van 21-25 oktober met de Arca. Zeetrekters in het gebied kan dit niet ontgaan: het zijn grote schepen die de ene keer recht op de kust aanvaren, om even later weer zee te kiezen. Als alles goed gaat, wordt dag en nacht doorgevoerd: 's nachts wordt dan met een speciale “Bruinvis-luisterkit” geprobeerd de aanwezigheid van (onzichtbare) bruinvissen vast te stellen.

RECENTE PUBLICATIES

Brierley A.S. & Fernandes P.G., 2001. Diving depths of Northern Gannets: acoustic observations of *Sula Bassana* (!) from an autonomous underwater vehicle. *Auk* 118: 529-534. Leuk stukje in *The Auk* over duikende jan van genten van visserijbiologen. In de noordelijke Noordzee probeerden ze een inventarisatie te maken van scholen haring, aan het oppervlak. Dit is een probleem tijdens haringsurveys, want de gebruikte echo-apparatuur bevindt zich in de regel onderaan het schip en “kijkt” naar beneden, waardoor de bovenste meters van het water gemist worden. Ook verstoort een varende schip natuurlijk scholen vis die zich dicht bij het oppervlak bevinden. De slimme oplossing was een zelf onder water varende robot, met een echo-apparaat dat naar boven was gericht. De robot kon op kilometers afstand van het moederschip opereren, op dieptes tussen 20 en 50 meter. Op de echogrammen waren enkele zware, van het oppervlak recht naar beneden gaande strepen zichtbaar, gemiddeld tot zo'n 20 meter diepte (range: 8-34m, maar dieper (het robotoog voorbij) is mogelijk). De operators waren er zeker van dat het jan van genten waren die deze echo's veroorzaakten, want andere duikende vogels (alkachtigen) hadden ze in het zeegebied (dicht bij Orkney en Shetland, juli) niet gezien. Referenten van *Atlantic Seabirds* zijn hopenlijk wakkerder als dergelijke non-waarnemingen voorbij komen en ook laten ze vast de latijnse soortnaam in de titel niet met een hoofdletter B schrijven. Los daarvan: leuk stuk!

MFL

GERINGDE ZEEVOGELS

De volgende terugmeldingen werden ontvangen van Gerrit Speek (Nederlandse Ringcentrale, Heteren), van Adriaan Dijkse (EcoMare, Texel) en van Roel Draijer (Vogelziekenhuis Stichting Vogelrampenfonds, Haarlem), waarvoor onze dank.

Noordse stormvogel, London FR70628. Geringd als pul op 27 juli 1983 op Fair Isle, Schotland, vers dood gevonden bij Borssele, Zeeland, op 3 januari 2002.

Noordse stormvogel, London FA16540. Geringd als pul op 26 juli 1984 op Skerza Head, Caithness, Schotland, vermagerd, dood en mét kleurring gevonden bij Wijk aan Zee, op 11 februari 1999.

Jan van gent, London 1118274. Geringd als pul op Scare Rocks, Luce Bay, Schotland op 9 juli 1977, met Erika-olie besmeurd gevonden op 28 december 1999 Cotes du Nord, Frankrijk en naar Nederland gebracht voor opvang: hier (schoon!) losgelaten op 15 januari 2000.

Eidereend, Helsinki DT045152. Als volwassen vrouw met broedsel geringd te Hanko, Uusimaa, Nyland, Finland op 18 mei 2000, twee winters later, met vele andere eiders, dood op Texel (19 maart 2002).

Grote stern, London XX.85518. Geringd als pul op 18 juni 1970 op het eiland Coquet, vlak boven Newcastle upon Tyne aan de kust van de Noordzee. Afgelezen door René Oosterhuis met telescoop op Griend op 29 mei 2000. Al eerder gemeld Nieuwsbrief 4(3). Nu is bekend dat dit de oudste is binnen EURING (Staa 1998). Het record stond op 28 jaar, deze is 30 jaar oud (*alive and kicking!*).

Noordse stern, Arnhem K387200. Geringd als pul op 25 juni 1970 op Griend, opnieuw op Griend afgelezen op 17 juli 2000 door Frank Majoor (zoals ook al gemeld in Nieuwsbrief 4(3)). Deze vogel was bij het aflezen al 29 jaar en 1 maand en mogelijk het volgende oude-van-dagen-record, naar nu bekend is geworden. De oudste binnen Euring (Staa 1998) was geringd in Engeland en werd 29 jaar en 9 maanden.

Grote jager, London HT05002. Geringd als volgroeid, Foula. Levend gevonden (en naar de opvang bij EcoMare gebracht) op Texel, 17 augustus 2001

Zeekoet, London X47134. Geringd als pul op Great Saltee Island, Ierland, op 28 juni 1994, met Erika-olie besmeurd gevonden op 28 december 1999 Finistere, Frankrijk en naar Nederland gebracht voor opvang: hier (schoon!) losgelaten op 15 januari 2000.

Zeekoet, London X36416. Geringd als volgroeid, Fairlight, Hastings, Sussex, UK, op 3 juni 1997, dood, met kleurring gevonden te Zandvoort, 13 december 2000 (het bleek een vrouw te zijn).

Staa R. 1998. Longevity list of birds ringed in Europe. Euring Newsletter 2: 9-18.

Tenslotte...Waar of niet waar?

Gevonden op Internet, met het bijschrift: "Hoewel dit eruit ziet als een Hollywood foto, is dit in werkelijkheid een echte foto, gemaakt aan de kust van Zuid Afrika tijdens een militaire oefening van de Britse marine."

Blijkbaar is het voor de mannen dichter bij huis, in de Noordzee, te saai tegenwoordig!

